

5. Федоткин И. М. Физико-математическое обоснование диагностических и лечебных возможностей аппарата КСД / И. М. Федоткин, В. В. Дяченко, М. С. Гончаренко, А. В. Дяченко // Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. – № 1043, серія: «Валеологія: сучасність і майбутнє». Вип. 15. – Харків, 2013. – С. 103–109; .

6. Эмоции и эмоциональный стресс. Т. 3 / К. В. Судаков. – Москва, 2012. – 534 с.

УДК 376. 054.

Михайличенко О. В.,
доктор педагогічних наук, професор,
Сумський державний педагогічний університет
ім. А.С.Макаренка

ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КУЛЬТУРИ ШКОЛЯРІВ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглядаються питання щодо розвитку мовленнєвих навичок учнів у процесі навчання. Визначаються основні поняття, форми організації та методи формування мовленнєвої культури учнів.

Ключові слова: культура мовлення.

Михайличенко О. В. Формирование речевой культуры школьников как фактор развития личности.

В статье рассматриваются вопросы развития речевых навыков учащихся в процессе обучения. Определяются основные понятия, формы организации и методы формирования речевой культуры учащихся.

Ключевые слова: культура речи.

Mikhaylihenko O. Formation of speech culture of students as a factor of personality development.

In the article the questions of development of speech skills of students in the learning process. Defines the basic concepts, forms of organization and methods of formation of speech culture of students.

Key words: culture of speech.

Мовлення є сукупністю мовленнєвих дій, кожна з яких має власну мету, що впливає із загальної мети спілкування. Основу мови і мовлення становить мовленнєва діяльність. Тільки у ній народжується, формується й мова, й мовлення. Мовленнєва діяльність можлива лише в суспільстві, зумовлюється його потребами.

Мовленнєва культура у сучасній педагогіці розглядається як засіб безпечного і комфортного самовизначення і самореалізації особистості в сучасному світі, як спосіб саморозвитку та вдосконалення, що має величезний виховний потенціал.

Основним завданням роботи з розвитку мовлення учнів є навчити їх змістовно, граматично і стилістично правильно висловлювати в усній та письмовій формі свої та чужі думки.

Розвиток мовлення учнів – це процес тривалий і складний, що вимагає систематичного і цілеспрямованого втручання викладача.

Робота з розвитку мовлення у школі здійснюється на уроках української мови, спеціальних уроках з розвитку зв'язного мовлення.

Включення в традиційні заняття цілеспрямованої роботи по формуванню культури мовлення є необхідною і вкрай актуальною ланкою розвивального процесу, в результаті якого ми повинні отримати гармонійну, культурну, відповідну сучасним реаліям особистість.

Визначення поняття культура мовлення не може зводитися до однозначного твердження.

Деякі вважають, що культура мовлення – це вміння говорити і писати правильно.

Інші стверджують, що культура мовлення – це здатність викладати свої думки просто, доступно і логічно.

Треті вважають, що культура мовлення зводиться в основному до вміння вживати виразні засоби мови.

Четверті, – що точність, стислість і національна самобутність – головні надбання нашої мови.

Говорячи про виразальні компоненти мови, слід звернутися до праці відомої української дослідниці особливостей сучасного ораторського мистецтва, професора Сагач Г.М. У своїй книзі «Риторика» вона обґрунтовує закони ораторського мистецтва, зокрема – «мовленнєвий закон».

Цей закон передбачає вираження думки в дієвій словесній формі, що становить систему комунікативних якостей мовлення – правильність, виразність, якість, точність, стислість, доцільність.¹

Правильність – це володіння навичками літературного мовлення, передбаченого орфоепічними, орфографічними, граматичними та лексичними нормами.

Виразність – комунікативна якість, за допомогою якої створюється емоційно-образна ситуація, що здійснює вплив на емоції та почуття слухачів. До засобів виразності слід віднести цитати, епітети³³¹, метафори³³², приказки, прислів'я, афоризми, а також не літературні, сленгові³³³ лексичні форми, що притаманні студентам у побутовому спілкуванні.

Ясність – комунікативна якість, яка забезпечує адекватне розуміння сказаного, не вимагаючи від слухачів особливих зусиль при сприйнятті його змісту. Основними причинами, що спричиняють неясність мовлення є

¹ Сагач Г.М. Риторика: Навч. посібник для студентів вищ. навчальних закладів. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. / Г.М. Сагач – Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2000. – С.108-111.

порушення норм літературної мови та перенасиченість мовлення спеціальними термінами, іноземними словами, складними метафорами.

Точність – комунікативна якість мовлення, що передбачає використання слів у повній відповідності з їхнім значенням. Не слід вживати слова та терміни, у значенні яких лектор не впевнений.

Стислість – комунікативна якість, яка передбачає застосування мінімальності мовленнєвих засобів для вираження головної думки, головного змісту.

Доцільність – особлива організація мовних засобів, яка зумовлює відповідність мовлення основній меті.

На основі висновків сучасної наукової думки можна визначити основні правила мови:

1. Правильна вимова звуків.
2. Ритмічне дихання.
3. Використання логічних пауз і логічного наголосу.
4. Використовувати афоризми і цитати.
5. Частіше говорити компліменти.
6. Не допускати злих, образливих жартів.

Вступивши до школи, дитина починає самостійне вивчення рідної мови. Досвід і практика спільної роботи вчителя дозволяють успішно вирішити багато завдань щодо подальшого вдосконалення культури мовлення дітей, а саме:

- удосконалення виразності промови;
- розвиток лексики;
- використання в мовленні навчальної термінології;
- оволодіння нормами граматики;
- розвиток діалогічної та монологічної форм мовлення;
- ознайомлення дітей з художньою літературою, заучування напам'ять.

Робота над культурою усного мовлення передбачає проведення спеціальних вправ, спрямованих на оволодіння учнями правил орфоєпії, навчання виразному читанню та ознайомлення з фонетичними закономірностями мови як засобу художньої виразності мовлення.

Прийоми збагачення словникового запасу учнів різноманітні: розкриття значення слова шляхом показу предмета; використання тлумачного словника; синонімізація; морфологічний аналіз слів та інші.

Найважливіший принцип роботи з розвитку мовлення – комунікативна спрямованість процесу. Необхідно надавати мовленнєвій діяльності дітей продуктивний характер і спонукати їх постійно до мовленнєвої активності.

На початковому етапі навчання є ефективним ігровий метод. Гра створює хороші умови для спілкування дітей, знімає напругу і сприяє засвоєнню різних навчальних завдань.

Різноманітність існуючих методів навчання дозволяє застосовувати різні види роботи, що також є ефективним засобом активізації навчання. Перемикання з одного виду діяльності на інший, оберігає від перевтоми, і в той же час не дає відволіктися від досліджуваного матеріалу, а також забезпечує його сприйняття з різних сторін.

«Вміння говорити» складається в результаті розвитку спілкування і мислення. Спілкування становить основу навчальної діяльності. Ефект грамотною, образною, логічною промови повинен проявлятися на уроках з усіх навчальних предметів. Виключно важливе значення має організація єдиного фронту боротьби всіх викладачів за культуру мовлення учня. Для цього необхідно дотримання єдиного орфографічного режиму на всіх навчальних заняттях.

Від вчителя потрібно: все, що говорить на уроці, має вимовлятися правильно, неквапливо, чітко і виразно, відповідно до норм вимови (орфоєпії).

Діяльність учнів на будь-якому уроці оцінюється з позиції мовного етикету, враховується культура висловлювання з предмета, вміння практично оцінювати своє висловлювання і оточуючих.

Для того щоб збагатити словниковий запас учнів, потрібно виховати в них увагу до незнайомих слів.

На кожному уроці при вивченні теоретичного матеріалу, при виконанні вправ підручника, при складанні пропозицій вчитель зобов'язаний з'ясувати в учнів, які слова їм зрозумілі і як вони розуміють значення слів, які їм невідомі. Вчитель повинен заздалегідь готуватися до подачі незрозумілих, незнайомих слів. Після знайомства з новим словом потрібно провести цілий ряд вправ для того, щоб це слово увійшло в активний словник учня.

Велике значення в цьому процесі має правильна організація роботи вчителя російської мови і літератури, який повинен прищепити учневі любов до слова. А як саме це буде робити він – питання педагогічної майстерності.

Видів робіт і вправ по формуванню мовної культури учня дуже багато. У цій області діяльності вчитель може і повинен проявити свої творчі здібності. На уроках мови можуть бути наступні види робіт: словникові диктанти (слухові, зорові), п'ятихвилинки, постановки несподіваних питань, рецензування учнями усних відповідей своїх однокласників, різні види розборів слів, підбір одне структурних слів, творчі диктанти, ігри – змагання, комплексний аналіз тексту. Всі ці види робіт сприяють розвитку мовлення учня, підвищенню мовної культури школяра.

Досягти цієї мети можна і при дотриманні педагогіки зустрічних зусиль», тобто процес освоєння нових знань ґрунтується на взаємопідтримці обох сторін – і вчителя, і учня.

Як проводити «педагогіку зустрічних зусиль» на уроках?

По-перше, сформулювати тему уроку так, щоб вона спонукала до інтенсивної розумової діяльності, до діалогу між вчителем і учнем. Цінність такого підходу полягає в тому, що логіка засвоєння теми не нав'язана вчителем, а побудована з допомогою учнів. Урок стає від цього емоційно багатшими.

По-друге, предметом обговорення може стати проблемне питання, поставлене вчителем. Дискусії сприяють тому, що учень привчається свідомо ставитися до своєї мови: аналізує, критично оцінює її недоліки.

В якості засобів активізації навчання виступають зміст, методи, прийоми і форми організації навчального процесу. Таким чином, рівень активності школяра в процесі навчання визначається тим, наскільки зміст, методи і організація навчання сприяють цій активності.

Таким чином, застосування активних методів і прийомів навчання підвищує пізнавальну активність учнів, розвиває їх творчі здібності, активно залучає учнів в освітній процес, розвиває мовленнєву культуру.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зязюн І.А., Сагач Г.М. Краса педагогічної дії: Навчальний посібник / Зязюн І.А., Сагач Г.М. – К.: Українсько-фінський інститут менеджменту і бізнесу, 1997. – 302 с.
2. Михайличенко О.В. Суспільно-політичні та гуманітарні науки: теорія, історія та методика навчання: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів [Текст з іл., передмова М. Б. Євтух] / О.В. Михайличенко – Суми: СумДПУ ім.А.С.Макаренка, 2011. – 347 с.
3. Сагач Г. М. Риторика: Підручник [2-ге вид., перероб. і доп.] / Г. М. Сагач. – К. : Ін Юре, 2000. – 567 с.
4. Томас Іржі. Мистецтво говорити / Пер. з чes.[2-е вид.] / Іржі Томас. – К. : Політвидав України, 1989. – 293 с.

УДК 37.013

Шапкина Н. М.,
Київський національний
лінгвістичний університет

З ІСТОРІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОЛЕДСЬКОЇ ШКОЛИ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

У статті йдеться про діяльність перекладачів м. Толедо, що у XII ст. увійшла в історію як школа перекладачів, яка поклала початок розвитку наукової думки в Європі.

Ключові слова: Толедська школа перекладачів.

Шапкина Н. Из истории деятельности Толедской школы переводчиков. В статье идет речь о деятельности переводчиков г. Толедо, которые вошли в историю как школа переводчиков, которая положила начало развитию научной мысли в Европе.

Ключевые слова: Толедская школа переводчиков.

Shapkina N. From the history of the activities of the Toledo school of translators. The article deals with the activities of the translators of the city of Toledo, which entered the history as the school of translators, which marked the beginning of the development of scientific thought in Europe.

Key words: school of translators of Toledo city.

З давнини, особливо з V ст., в усіх монастирях західної Європи здійснювалися переклади з грецької мови на латину, а з середини VIII ст., після арабського завоювання земель Західної Європи, постала необхідність перекладів з арабської мови на латинську і з латини – арабською.

У наслідок багатьох подій завойовницького характеру між народами, що населяли територію Європи і Близького Сходу, до початку IX століття на Іберійському півострові складається багатонаціональна культурно-історична ситуація: одночасно співіснують і успішно розвиваються кілька культурних традицій – іудейська, мусульманська і християнська.

Як зазначає російська дослідниця Ю. Л. Оболенська, «мудрі араби, уникаючи насильницької арабізації населення, вдаються до ефективного і цілком сучасного способу впровадження досягнень своєї національної культури і науки в іншокультурне середовище: вони створюють центри перекладу, так звані «школи перекладачів», де реалізуються усі ці мови одночасно.¹

Одним із самих ранніх перекладів, які можна вважати окремим явищем перекладацької діяльності, були переклади Іоанна Скота Ериугени (Johannes Scot(t)us Eriugena; 810—877) – ірландського філософа, богослова, поета і перекладача.

У першій половині 860-х років Ериугена переклав на латину всі твори Псевдо-Діонісія Ареопагіта, трактати Максима Сповідника «Ambigua ad Iohannem» і «Питання-відповіді Фалассію», а також трактат «Про природу людини» Григорія Ніського. Ериугена також автор коментарів до твору «Про шлюб Філології та Меркурія» Марціана Капели, «Граматики» Прициана та інших античних праць.²

Його сучасником, що вніс значний внесок у розвиток перекладацької справи був Анастасій Бібліотекар (Anastasius Bibliothecarius; 810 (0810)-879) – італійський священник, історик, перекладач. Народився в Тоскані, Італія. Був племінником Арсенія, єпископа Орте. Анастасій отримав прекрасну освіту, знав грецьку та латину, багато протягом життя займався перекладами. Анастасієм з грецької на латину були виконані переклади: Діянна

¹ Оболенская Ю. Л. Переводческая мысль в Испании XII – XVIII веков / Ю. Л. Оболенская // Юбилейный сборник статей «Вопросы иберо-романской филологии», МГУ им. М. В. Ломоносова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://lit-prosv.niv.ru/lit-prosv/articles-spa/obolenskaya-perevodcheskaya-mysl.htm>

² Энциклопедический словарь / Под редакцией А. А. Ивина / Иоанн Скота Эриугена – М. : Гардарики. 2004.